

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף מג

משנה: המפקיד מעות אצל שולחני: המפקיד מעות אצל חלפן כספים והחלפן לא מקבל שכר עבור כך.

צרוּרין: קשורים. **מותרין:** אינם קשורים.

אצל בעל הבית בין צרוּרין וכו': אם הפקיד מעות אצל בעל הבית בכל מקרה לא ישתמש בהם.

חנוני כבעל הבית וכו': נחלקו ר"מ ור"י האם חנווני דינו כבעל הבית או כשולחני.

גמרא: קושיא: משום דצרוּרין לא ישתמש בה? אמרת שאם הם מותרין מותר לשולחני להשתמש בהם, משום שהמפקיד יודע שהשולחני צריך מעות תמיד ועל דעת כן הפקיד אצלו, א"כ מדוע אם הם צרוּרין לא ישתמש בהם, והרי כל אדם צורך את מעותיו ואין כאן גילוי דעת שאינו רוצה שהשולחני ישתמש בהם.

תירוץ: בצרוּרין וחתומין שנו: מדובר שהם צרוּרין וחתומים בחותם, שזהו סימן שאינו רוצה שהשולחני ישתמש בהם.

בקשר משונה: שזהו סימן שאינו רוצה שהשולחני ישתמש בהם.

*

למדנו במשנתנו - מותרין ישתמש בהם, לפיכך אם אבדו חייב באחריותן:

אמר רב הונא: אם המעות נאנסו השולחני חייב אפילו אם לא השתמש בהם, לפי שמשעה שקיבלם הוא נחשב ל'שואל' החייב אפילו באונסין.

קושיא: והא אבדו קתני: והרי המשנה אמרה שאם המעות 'אבדו' חייב באחריותם, משמע שאם נאנסו פטור. **תירוץ: כדרבה:** צריך לבאר את המשנה כדברי רבה (שנאמרו לגבי עניין אחר) ש'אבדו' הכוונה שטבעה ספינתו בים, וזהו אונס, וכמו כן במשנתנו 'אבדו' הכוונה לאונס.

ורב נחמן אמר: אם המעות נאנסו פטור כל עוד לא השתמש בהם, לפי שאם לא השתמש בהם אינו נחשב ל'שואל' אלא ל'שומר שכר' (= ולכן חייב רק אם אבדו ולא אם נאנסו כדין שומר שכר).

אמר ליה רבא לר"נ: לשיטתך שפטור אם נאנסו נמצא שהוא אינו 'שואל' על המעות, ואם הוא אינו 'שואל' הרי שאינו כ'שומר שכר', לפי שהוא לא מקבל שכר עבור שמירתו, וא"כ מדוע לשיטתך הוא חייב אם נאבדו? אלא בהכרח שאתה מחשיב אותו לשומר שכר משום שהוא מעוניין שהמעות יהיו אצלו כדי שיוכל להחליפם ולהרוויח עמלה עבור ההחלפה, וא"כ דינו כשואל ולא כשומר שכר, לפי שכל ההנאה שלו (= שואל כל ההנאה שלו, שהרי משתמש ונהנה ללא תשלום).

א"ל: ענה רב נחמן לרבא, למרות שאני סובר שהוא אינו שואל (אם לא השתמש בהם) אבל אני מודה לך שהוא שומר שכר, שהואיל והוא נהנה מכך שהבעלים הפקידו אצלו את המעות שאם תזדמן לו עיסקה שיש בה רווח יהיו לו מעות מזומנות, לכן הוא מְהַנֵּה אותם בזה שהוא מוכן להיות שומר שכר עליהם ולהתחייב בגניבה ואבידה, ולכן חייב אם נאבדו.

איתיביה רב נחמן לרב הונא: למדנו בכרייתא - גזבר של הקדש שהפקיד בטעות מעות של הקדש אצל שולחני (= לפי שחשב שהם שלו), אם המעות צרורין אסור לשולחני להשתמש בהם, ולכן אם השולחני השתמש בהם שלא כדין לא מעל הגזבר, לפי שהשולחני הוציאן שלא ברשות והוא אינו שלוחו של הגזבר. ואם המעות מותרין מותר לשולחני להשתמש בהם, ולכן אם השולחני השתמש בהם מעל הגזבר, לפי שהדבר נחשב כאילו הגזבר נתן לו רשות להשתמש בהם והוא שלוחו של הגזבר. ע"כ הברייתא.

ואי אמרת אפילו נאנסו: ולשיטתך שאפילו אם המעות נאנסו השולחני חייב משום שהוא 'שואל', קשה מדוע הברייתא אמרה בסיפא שרק אם השולחני הוציא את המעות חייב, והרי אפילו אם לא הוציאם חייב באחריותם, כיון שמשעה שהגזבר הפקידם אצלו הם כבר יצאו מרשות ההקדש ובאו לרשות השולחני, והרי זה כאילו הגזבר הלווה לו אותם, ואין לך הוצאה גדולה מזו.

אמר ליה: ענה לו רב הונא - באמת גם אם לא הוציא חייב, אלא אגב שכרישא הברייתא רצתה לחדש ולומר שאפילו אם הוציא לא מעל, לכן גם בסיפא היא אמרה שהוא הוציא.

משנה: השולח יד בפקדון: שומר שלקח את הפיקדון שהיה אצלו לעצמו, והשאיר אותו ברשותו, ולאחר מכן התייקר הפקדון או הוזל מחירו, ואז השומר איבד את הפקדון מהעולם (כגון שאכל אותו או שכר אותו). לדעת ב"ש - ילקה בחסר, דהיינו אם בשעת 'ההוצאה מהעולם' הוא שווה פחות משעת 'השליחות יד', ישלם לבעלים כמו שהוא היה שווה בשעה ששלח בו יד, שאז הוא היה שווה יותר. והטעם, בגלל שאז זו 'שעת הגזילה', והדין הוא שכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה. [רש"י מציין שאם הגזילה היתה בעין יכול לומר לו הרי שלך לפניך]. **וביתר**, דהיינו אם לאחר ששלח בו יד הוא התייקר ואח"כ הוציאו מן העולם, עליו לשלם לבעלים כמו שהוא היה שווה בשעה שהוציאו שאז הוא היה שווה יותר. ולדעת ב"ה - כשעת ההוצאה, ויבואר בגמרא.

ולדעת רבי עקיבא - כפי שהוא שווה בשעה שהבעלים תובעים אותו בבית דין.

גמרא: אמר רבה: מי שגזל חבית יין מחבירו, בשעה שהוא גזל אותה היא היתה שווה זוז, לאחר מכן היא התייקרה ונעשתה שווה 4 זוז, ואז הגזלן שבר אותה או שתה אותה, הוא חייב לשלם 4 זוז. והטעם, בגלל שכל עוד הוא לא איבד אותה מהעולם היה עליו להחזיר אותה לבעלים, ואם כן ברגע שהוא איבד אותה מהעולם הוא כאילו 'גזל' אותה פעם נוספת, והדין הוא שכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה.

אבל אם היא נשברה מעצמה, הוא חייב לשלם רק זוז. והטעם בגלל שהוא לא עשה כלום, וכל מה שהוא חייב זה רק על שעת הגזילה שאז היתה שווה זוז.

קושיא: תנן בית הלל אומרים: למדנו במשנתנו השולח יד בפקדון ולאחר מכן הוא התייקר ואז הוא איבד אותו מהעולם (שבר או אכל אותו), לדעת בית הלל משלם 'כשעת הוצאה'. הגמרא מבארת מה הכוונה 'כשעת הוצאה'? אם נאמר 'כשעת הוצאה מן העולם' דהיינו כשעה שהוא איבד אותו מהעולם.

ובמאי: ובאיזה אופן מדובר?

אם מדובר 'בחסר' דהיינו שמשעת השליחות יד עד שעת האיבוד מהעולם החפץ נהיה זול יותר, ועל כך אומרים בית הלל שישלם את המחיר הזול. לא יתכן. כי האם יש מאן דאמר שסובר כן? והרי כתוב ש'כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה' דהיינו כשעת השליחות יד שבתחילה!

ואם מדובר 'ביתר' דהיינו שמשעת השליחות יד עד שעת האיבוד מהעולם החפץ נהיה יקר יותר. ועל כך אומרים בית הלל שישלם את המחיר היקר. אם כן זוהי בדיוק דעת בית שמאי (הסוברים שהגזלן משלם תמיד את המחיר הגבוה. ולפי הדברים האמורים גם בית הלל סוברים שבכל מקרה משלם את המחיר הגבוה)!

אלא פשיטא: אלא בהכרח שמה שאמרו בית הלל שמשלם 'כשעת הוצאה' הכוונה 'כשעת הוצאה מבית בעלים' כלומר שעת שליחות היד. והיינו במקרה שהחפץ התייקר משעת שליחות היד לשעת האיבוד מהעולם. ובזה נחלקו ב"ש וב"ה, שלדעת ב"ש משלם כשעת האיבוד מהעולם, ולדעת ב"ה כשעת השליחות יד.

ואם כן קשה על רבה שאמר שאם החבית התייקרה ושתה אותה משלם כשעת ההוצאה מהעולם, כי אם כן רבה סובר כבית שמאי (והרי הלכה כבית הלל)!

תירוצ: **אמר לך רבה:** ב"ש וב"ה לא נחלקו 'ביתר' דהיינו כשהחפץ התייקר, שאז משלם כשעת ההוצאה מהעולם. אלא הם נחלקו 'בחסר' דהיינו כשהחפץ הוזל. ולא קשה על בית הלל שמשלם כשעת ההוצאה מהעולם דהיינו כמחיר הזול. כי לא מדובר כאן בגזילה רגילה, אלא בשומר ששלח יד בפקדון ולא חיסר מהחבית כלום עד לאחר שהיא הוזלה, ואז הוציא אותה מהעולם.

וב"ש וב"ה נחלקו האם 'שליחות יד צריכה חסרון'. לדעת ב"ש שליחות יד אינה צריכה חסרון. ואם כן השומר 'גזל' את החבית, וכשהיא הוזלה היא היתה ברשותו ולכן עליו לשלם כשעת השליחות יד. ולדעת ב"ה שליחות יד צריכה חסרון. ואם כן השומר לא גזל את החבית כל עוד הוא לא חיסר אותה, וכשהיא הוזלה היא היתה ברשות הבעלים, וכשהוא הוציא אותה מהעולם אז הוא גזל אותה, ואז היא כבר הוזלה. ולכן משלם כשעת הוצאה מהעולם.

קושיא: **אלא הא דאמר רבא 'שליחות יד אינה צריכה חסרון':** והרי לאחר שביארנו שב"ש וב"ה חולקים האם 'שליחות יד צריכה חסרון', אם כן נמצא שהוא סובר כבית שמאי!

אלא הכא במאי עסקינן: מדובר שהשומר לא התכוון לשלוח יד בחבית, אלא הוא טלטל אותה כדי להעלות עליה ולהביא גוזלות. והיינו שהוא לקח אותה בהשאלה מהבעלים בלי להודיע להם. ולאחר מכן הוזלה החבית, ואז הוא איבד אותה מהעולם. והמחלוקת של ב"ש וב"ה היא בדין 'שואל שלא מדעת'. לדעת ב"ש 'שואל שלא מדעת נחשב לגזלן.' ואם כן עליו לשלם כשעת הגזילה דהיינו כשעת

היוקר, כי המחיר ירד כשהיא כבר היתה ברשותו. אבל לדעת ב"ה 'שואל שלא מדעת נחשב לשואל'. ואם כן עד שהוא לא איבד אותה מהעולם היא עדיין ברשות הבעלים, וכשהוא גזל אותה כבר ירד מחירה.

קושיא: אלא הא דאמר רבא 'שואל שלא מדעת לרבנן גזלן הוי': רבא אמר זאת בסוגיא במסכת בבא בתרא. אלא שלפי הדברים האמורים נמצא שהוא סובר ככ"ש!

אלא הכא בשבח של גזילה קמיפלגי: לא מדובר כלל שהחפץ התייקר או הוזל, אלא מדובר בשבח שהוא השביח. וכגון הגוזל כבשה טעונה צמר וגזז את צמרה, או כבשה ריקנית ונתעברה ברשותו וילדה. לדעת בית שמאי השבח של גזילה הולך לבעלים. ולכן הוא צריך להחזיר את הכבשה 'בחסר' כלומר בתוספת השבח של הצמר שהוא חיסר ממנה. וכן הוא צריך להחזיר את הכבשה 'ביתר' כלומר בתוספת השבח של הוולדות שהתווספו ברשותו. אבל לדעת בית הלל השבח של הגזילה הולך לגזלן, והגזלן משלם רק 'כשעת ההוצאה' מרשות הבעלים.

וב"ש וב"ה נחלקו במחלוקת של תנאים אחרים, כדלהלן.

דתניא הגוזל את רחל, גזזה וילדה: לדעת רבי מאיר משלם את הגזילה ואת כל מה שהשביחה (גם את הצמר וגם את הולדות). לדעת רבי יהודה מחזיר את הגזילה כמו שהיתה במצב שגזלה. ב"ש סוברים כרבי מאיר, וב"ה סוברים כרבי יהודה.

דיקא נמי: וכתירוץ הזה מדוייק בדברי ב"ש. כי ב"ש לא אמרו שילקה 'ביוקר ובזול', אלא 'בחסר וביתר' כלומר בשבח שחיסר מהגזילה או שהתווסף לו מהגזילה.

למדנו במשנה: ר"ע אומר כשעת התביעה.

רבי עקיבא חולק על ב"ש וב"ה וסובר שעד שעת העמדה בדין חייב הגזלן לשלם את הגיזה והוולדות שהשביחו, ומשעת העמדה בדין ואילך הגיזה והוולדות של הגזלן, כי אז הוא קונה את הרחל. (בעל המאור).

ומודה ר"ע במקום שיש עדים: ר"ע מודה לבית הלל, שאם יש עדים שראו שגזל את הרחל והם מעידים כמה היתה שווה בשעת הגזילה, שהגזלן קונה את הגיזה והוולדות משעת הגזילה, ועליו לשלם את הרחל כשעה שהיתה בשעת הגזילה.

והטעם, כי נאמר "לְאִשָּׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ יְיָוִם אֲשַׁמְתּוּ". כלומר על הגזלן לשלם כפי השווי של הגזילה ביום שהוא מתחייב לבעלים. ולכן אם אין עדים על הגזילה

והבעלים תבע את הגזלן והוא הודה לו, נמצא שכל החיוב מגיע בגלל ההודאה של הגזלן, ואם כן זו השעה שהוא מתחייב בה לשלם. אבל אם יש עדים, החיוב מגיע מאז שהם ראו את הגזילה.

א"ל ר' אושעיא לרב יהודה: רבי, אתה אומר כן בדעת רבי עקיבא שהוא מודה במקום שיש עדים, אבל ר' יוחנן אמר שרבי עקיבא חולק אפילו במקום שיש עדים! והטעם כי הוא מפרש את "בְּיוֹם אֲשַׁמְתּוּ" ביום התביעה לבית דין, כי בית דין הם אלה שמחייבים אותו לשלם.

א"ל ר' זירא לר' אבא בר פפא: כאשר אתה הולך לארץ ישראל, תאריך את הדרך ותלך דרך מעלות של הר צור אל רבי יעקב בר אידי, ותשאל אותו האם הוא שמע מרבי יוחנן רבו שהלכה כר"ע או שאין הלכה כר"ע. הלך רבי אבא בר פפא, וחזר והשיב שאכן 'הלכה כרבי עקיבא לעולם'.

שאלה: **מאי 'לעולם':** מה הכוונה כמה שאמר רבי יוחנן 'לעולם'?

תשובה: **אמר רב אשי:** שאפילו במקום שיש עדים על שעת הגזילה, חולק רבי עקיבא וסובר שמשלם כשעת התביעה.

ואי נמי: שאפילו אם הגזלן החזיר את הגזילה למקומה ולאחר מכן היא נשברה, הוא חייב. וכדעתו של רבי עקיבא שהגונב טלה מהעדר והחזירו צריך דעת בעלים, ושלא כרבי ישמעאל הסובר שלא צריך דעת בעלים.

דעה חולקת: **ורבא אמר:** אמנם רבא פוסק שהלכה כבית הלל.